

21. мај 2007. године

Оригинал: енглески

Комитет за елиминисање дискриминације жена

Тридесет осма седница

14. мај -1. јуни 2007. године

Закључни коментари

Комитета за елиминисање дискриминације жена: Србија

1. Комитет је разматрао иницијални извештај Србије (CEDAW/C/SCG/1) на 775. и 776. састанку, 16. маја 2007. године (видети CEDAW/C/SR.775 и 776). Списак тема и питања Комитета садржан је у документу CEDAW/C/SCG/Q/1, а одговори Владе Србије садржани су у документу CEDAW/C/SCG/Q/1/Додатак I.

Увод

2. Комитет поздравља приступање Државе уговорнице Конвенцији о елиминисању свих облика дискриминације жена без резерве и захваљује јој на подношењу иницијалног извештаја. Истовремено изражава жаљење што је извештај достављен са закашњењем, што није у потпуности у складу са смерницама Комитета за припрему иницијалних извештаја, што се не позива на опште препоруке Комитета и не садржи одговарајуће податке разврстане по полу и када је то потребно, по старости или етничкој припадности. Комитет изражава жаљење што држава уговорница није позвала невладине организације да учествују у припреми извештаја, нити га је ставила на увид јавности.

3. Комитет захваљује држави уговорници на достављању одговора у писаној форми на списак тема и питања који је припремила радна група за припрему седнице Комитета, али изражава жаљење што су одговори достављени са закашљењем. и што нису у потпуности обухватили сва питања са листе. Комитет захваљује држави уговорници на усменом представљању извештаја и детаљнијим објашњењима датим у одговорима на усмено постављена питања чланова Комитета, мада напомиње да нека питања остала без одговора.

4. Комитет похваљује државу уговорницу на саставу делегације на чијем челу је била државна секретарка Министарства просвете, потпредседница Савета за равноправност полова, као и представници министарстава здравља, људских и мањинских права, унутрашњих и спољних послова. Комитет изражава своју захвалност представницима државе уговорнице на конструктивном дијалогу.

5. Комитет одаје признање држави уговорници на приступању Опционом протоколу уз Конвенцију о елиминисању свих облика дискриминације жена 31. јула 2003. године.

6. Комитет констатује да се нацрт Националног плана активности за побољшање жена и унапређивање родне равноправности (2007-2010) заснива на Пекиншкој платформи за деловање.

7. Држава уговорница је објаснила да није у могућности да испуни своје обавезе у вези са унапређењем и заштитом људских права на Косову и Метохији. Држава уговорница је предложила да Комитет позове Привремену управу Уједињених нација на Косову (УНМИК) да достави релевантне податке у вези са применом Конвенције на Косову и Метохији, пошто је према Резолуцији 1244 (1999) Савета безбедности, управа на Косову и Метохији поверена УНМИК-у те у складу са ставом 11 (j) поменуте резолуције, УНМИК има обавезу да штити и унапређује људска права на Косову и Метохији. [У таквим околностима, Комитет тражи од УНМИК-а да му, у сарадњи са локалним властима, достави информације о примени Конвенције на Косову и Метохији најкасније до 1. јуна 2008. године]

Позитивни аспекти

8. Комитет одаје признање држави уговорници за њену политичку вољу и посвећеност у испуњавању законских обавеза утврђених Конвенцијом, изражених у новом Уставу (2006), који садржи гаранције за равноправност жена и мушкараца и развој политике једнаких могућности (члан 15); могућност увођења посебних мера ради постизања пуне једнакости (члан 21); обавезу да се обезбеди равноправност и заступљеност жена и мушкараца, као и припадника националних мањина у Народној скупштини (члан 100). Комитет похваљује државу уговорницу за уклањање дискриминационих аспеката законодавства, укључујући Породични закон, Закон о раду, Кривични законик и изборне законе, као и на изради нацрта закона о родној једнакости.

9. Комитет поздравља успостављање институционалних механизма за равноправности полова на различитим нивоима, као што су: Одбор за равноправност полова Народне скупштине Републике Србије; Савет за равноправност полова; Покрајински секретаријат за рад, запошљавање и равноправност полова Скупштине АП Војводине; Одбор за равноправност полова Скупштине АП Војводина; Покрајински омбудсман; Покрајински завод за равноправност полова; као и именовање контакт особа за питања равноправности полова на локалном нивоу у четрдесет два града, односно општине.

10. Комитет похваљује Државу чланицу за опште политике и програме који пружају могућност да се унапреди примена Конвенције, укључујући и Миленијумске циљеве развоја прилагођене ситуацији у Републици Србији, Стратегију за смањење сиромаштва, Националну стратегију запошљавања и Нацрт националне стратегије одрживог развоја.

11. Комитет похваљује Државу чланицу за повећање броја посланица у Народној скупштини са 12.8% на 20.4 % након избора одржаних у јануару 2007. године, што је олакшано увођењем привремених специјалних мера у закон о избору посланика, на основу којих свака јединица на изборима подноси листу на којој мора бити најмање 30% кандидата мање заступљеног пола.

Основни проблеми и препоруке

12. Подсећајући на обавезу државе уговорнице да систематски и непрекидно примењује све одредбе Конвенције, Комитет сматра да би држава уговорница требало да од сада па до

подношења следећег периодичног извештаја посвети највећу пажњу проблемима и препорукама наведеним у закључним коментарима. Сходно томе, Комитет позива државу уговорницу да се приликом спровођења мера усмери на наведене области, те да у наредном периодичном извештају извести о предузетим мерама и постигнутим конкретним резултатима. Такође, Комитет позива државу уговорницу да закључне коментаре Комитета достави свим ресорним и структурама власти на свим нивоима, као и Народној скупштини, како би се обезбедило њихово пуно спровођење.

13. Комитет је примио к знању изјаву Државе чланице да је, у оквиру сложеног процеса политичке, привредне и друштвене транзиције у периоду после сукоба, њен главни приоритет придруживање Европској унији у што краћем родку. Комитет изражава забринутост да оваква ситуација указује на то да би Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена тек требало добије централни значај као правно обавезујући инструмент људских права за укидање свих облика дискриминације жена и унапређење родне равноправности, упркос чињеници да већ представља део домаћег правног поретка.

14. Комитет подстиче државу уговорницу да своје законе, политику, поланове и програме за остваривање родне равноправности и унапређење положаја жена заснује на Конвенцији о елиминисању свих облика дискриминације жена, као свеобухватном, правно обавезујућем инструменту људских права у оквиру домаћег правног поретка. Стога се држава уговорница позива да усклади домаће законодавство са Конвенцијом и да предузме јасне и конкретне мере усмерене ка постизању резултата како би садржај Конвенције био видљив у свим активностима државних органа у свим областима и на свим нивоима. Комитет препоручује да се у Нацрту националног плана активности за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности (2007-2010) приступи и решавању проблема жртава рата, нарочито избеглих и интерно расељених жена. Комитет такође подстиче државу уговорницу да ради на подизању свести о значају Конвенције и њеног Опционог протокола у медијима, а нарочито међу званичницима у органима власти, политичарима и другим креаторима политике, укључујући и посланике, те да обезбеди обуку за запослене у правосуђу и правнике.

15. Имајући у виду скорашње активности у области законодавства, укључујући значајне законске реформе у областима обухваћеним Конвенцијом, Комитет изражава забринутост да законодавни оквир за заштиту жена од дискриминације није довољан, као и да је спровођење постојећих закона слабо. Такође, изражава забринутост због тога што политика и програми, генерално посматрано, не доводе до одрживих резултата којима би се допринело остваривању истинске равноправности полова у пракси.

16. Комитет подстиче државу уговорницу да без одлагања усвоји Нацрт закона о равноправности полова, као и да обезбеди да тај закон садржи институционалне и оперативне аспекте потребне да би се обезбедила заштита жена од свих облика дискриминације у складу са захтевима Конвенције. Комитет подстиче државу уговорницу да обезбеди да жене буду упознате са својим правима, као и да им се обезбеде правна средства за заштиту тих права. Комитет препоручује држави уговорници да прати примену одредби других закона који женама гарантују правну (*де јуре*) једнакост са мушкарцима како би се обезбедило да се њима остварује стварна (*де факто*) равноправност жена. Такође, држава уговорница се подстиче да спроведе системску сензибилизацију када је реч о равноправности полова, као и програме обуке за представнике владе и друге државне званичнике, а нарочито за оне надлежне за спровођење релевантних закона и програма, као и запослене у правосуђу и здравству.

17. Поздрављајући оснивање Савета за равноправност полова 2004. године, као стручног саветодавног тела за питања која се односе на равноправност полова и унапшређење положаја жена, Комитет изражава забринутост што Савет можда нема довољно ресурса у смислу буџета и запослених лица, као и да његова саветодавна природа ограничава овлашћење Савета за координацију.

18. Комитет препоручује да држава уговорница ојача Савет за равноправност полова знатним повећањем људских и материјалних ресурса и техничких капацитета, како би успешно спроводио задатке који су у складу са широким спектром његових надлежности. Јачање Савета требало би да омогући већи утицај на креирање политике и даље унапређивање и укључивање питања родне равноправности у све законе, политике и националне планове акције, као и усмереност на питање равноправности полова у свим министарствима и на свим нивоима власти.

19. Комитет изражава забринутост због постојања укореењених, традиционалних патријархалних стереотипова у вези са улогама и обавезама жена и мушкараца у породици и широј заједници, који се огледају у изборима које жене чине у погледу образовања, у лошијем положају жена на тржишту рада и слабијем учешћу жена у политичком и јавном животу, што све доприноси толерисању насиља над женама.

20. Комитет позива државу уговорницу да спроведе свеобухватне мере ради покретања промена када је реч о општеприхваћеним ставовима и пракси који жену стављају у потчињен положај, као и стереотипним улогама које се приписују припадницима оба пола. Те мере треба да обухвате кампање с циљем подизања свести и образовне кампање намењене женама и мушкарцима, девојчицама и дечама, верским вођама, лидерима у заједници, родитељима, наставницима и званичницима, у складу са обавезама наведеним у члану 2 (ф) и 5 (а) Конвенције. Комитет такође препоручује да држава уговорница подстиче медије да размотре и промовишу нестереотипне и позитивне представе о женама, као и да подстичу значај коју родна равноправност има за друштво у целини.

21. Иако поздравља мере које је државе уговорница предузела ради борбе против насиља над женама, укључујући и сврставање насиља у породици и силовање у браку у кривична дела у Кривичном законнику, као и доступност мера заштите и забране приступа, Комитет изражава забринутост због распрострањености насиља над женама и девојчицама. Такође, Комитет је забринут због смањења одређених казни за насиље у породици, као и због тога што на основу измена и допуна Кривичног законика из 2005. године сексуално узнемиравање се више не сматра кривичним делом. Комитет изражава забринутост због ограниченог броја доступних података у вези са наисљем над женама.

22. Комитет подстиче државу уговорницу да приоритет укидању свих облика насиља над женама, нарочито насиљу у породици, као и да у складу са Општом препоруком број 19 усвоји свеобухватне мере за решавање проблема насиља над женама. Комитет позива државу уговорницу да, без одлагања, усвоји Нацрт националног плана активности за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности, који садржи мере за борбу против насиља над женама, укључујући и стварање капацитета за примену закона и стандарда, истраживање и вођење евиденције. Држава уговорница се такође, подстиче да успостави систематско и редовно прикупљање и анализу података и информација о свим облицима насиља над женама како би се повећао корпус знања за развој делотворних и циљаних политика и програма, укључујући и превентивне мере, те да прати трендове у току

одређеног периода и своје налазе учини доступним широј јавности. Комитет препоручује да држава уговорница размотри усвајање закона о насиљу у породици који би објединио важне елементе који се сада налазе у Кривичном законнику и Породичном закону. Држава уговорница би женама и девојчицама које су жртве насиља требало да обезбеди приступ облицима директне помоћи и заштите који су предвиђени Породичним законом. Такође, држава уговорница би требало да обезбеди довољан број склоништа за жртве, која би била доступна свим жртвама, а које би финансирала Влада Републике Србије, као и да кривично гони и адекватно кажњава починиоце. Комитет препоручује спровођење обуке за запослене у правосудју и државним органима, нарочито за запослене у полицији и здравственим службама, којом би се обезбедила њихова осетљивост на све видове насиља над женама, посебно када је у питању насиље у породици, као и способност пружања одговарајуће подршке жртвама. Комитет препоручује даље спровођење кампања за подизање свести јавности о недопустивости насиља над женама, као и да држава уговорница развије и успостави програме саветовања и рехабилитације за починиоце насиља над женама. Комитет подстиче државу уговорницу да у потпуности искористи информације из детаљне студије Генералног секретара о свим видовима насиља над женама (А/61/122 и Измена л и Измена л/Испр. л).

23. Комитет изражава забринутост због случајева дискриминације Ромкиња којима прети насиље у породици, а које су искључене из сигурних кућа на основу примене критеријума за прихватање жртава.

24. Комитет тражи да држава уговорница преиспита и прати примену критеријума за прихватање које се користе у сигурним кућама за жртве насиља у породици како би се обезбедило да ти критеријуми не искључују Ромкиње.

25. Иако поздравља мере које држава уговорница предузима у борби против трговине људима, укључујући приступање Протоколу за превенцију, спречавање и кажњавање трговине људима, посебно женама и децом, који представља допуну Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, усвајање Стратегије против трговине људима у децембру 2006. године и оснивање Службе за координацију помоћи жртвама трговине људима, 2004. године, Комитет изражава забринутост што је Србија и даље земља транзита, порекла и одредишта за жене и девојчице, жртве трговине људима.

26. Комитет позива државу уговорницу да без одлагања усвоји Нацрт националног плана против трговине људима и да успостави механизме за праћење и оцењивање његове делотворности. Комитет затим позива државу уговорницу да ефикасно примењује законе и програме против трговине људима, као и да унапреди међународну, регионалну и билатералну сарадњу како би се сузбила ова појава. Комитет захтева да држава уговорница успостави програме заштите људских права и дугорочне реинтеграције жртава.

27. Комитет изражава забринутост због недовољне заступљености жена, укључујући припаднице етничких заједница, у именованим телима и структурама владе, као и на местима доношења одлука, укључујући и дипломатску службу. Такође, Комитет изражава забринутост јер жене нису биле у потпуности и делотворно укључене у обнову и стабилизацију земље после сукоба, нити у процесе преговарања о будућем статусу Косова и Метохије.

28. Комитет захтева од државе уговорнице да јача и спроводи мере којима ће се повећати заступљености жена у именованим телима и структурама власти кроз, између осталог,

делотворну примену привремених специјалних мера, у складу са чланом 4, став 1, Конвенције и Општом препоруком Комитета број 25, како би се остварило право жена на једнако учешће у свим областима јавног живота а, посебно, на високим нивоима доношења одлука. Комитет препоручује да држава уговорница у потпуности користи Општу препоруку број 23. Такође препоручује да држава уговорница повећа напоре у пружању или подршци програмима за изградњу капацитета садашњих и будућих лидерки и да спроводи кампање с циљем подизања свести у вези са значајем једнаког учешћа жена у политици и процесима јавног одлучивања. Комитет препоручује да држава уговорница припреми акциони план за пуно спровођење Резолуције 1325 (2000) Савета безбедности, имајући у виду став 1 члана 4, и чланове 7 и 8 Конвенције.

29. Комитет изражава забринутост због недостатка актуелних података и информација разврстаних по полу у вези са образовањем, нарочито када је реч о овим информацијама разврстаним на урбане и руралне средине и етничку припадност. Такође, исказује забринутост у вези са приступом жена и девојчица образовању, посебно Ромкиња и других маргинализованих група. Комитет је забринут због неписмености и веома високог процента жена и девојчица које напуштају образовање.

30. Комитет захтева да држава уговорница започне процес прикупљања података потребних за успостављање јасне основе за праћење стварног остваривања права жена и девојчица на образовање без дискриминације. Комитет препоручује предузимање хитних мера у циљу обезбеђивања једнаког приступа образовања за оба пола, на свим нивоима образовања. Комитет захтева да се посебна пажња усмери на остваривање једнаког приступа за маргинализоване групе жена и девојчица, а нарочито припаднице ромске националне мањине, са посебним нагласком на основно образовање. Комитет, такође препоручује да се обезбеде програми описмењавања ис тручног оспособљавања за Ромкиње, посебно старије и неписмене, као и за друге маргинализоване групе жена у сличној ситуацији.

31. Комитет изражава забринутост због системске индиректне дискриминације жена у области запошљавања, која је присутна у јавном и приватном сектору, као и у неформалном сектору, у смислу хоризонталне и вертикалне сегрегације послова: жене преовлађују на слабије плаћеним полсовима у јавном сектору; значајна разлика у платама; виша стопа незапослености жена, посебно старијих жена, избеглица, жена које траже посао по први пут и жена припадница мањина; више жена које раде као неплаћена помоћ у домаћинству; ограничен приступ војсци за жене; нижи приходи старијих жена од прихода старијих мушкараца; примена одређених заштитних прописа на жене који садрже застареле концепте у вези са њиховим способностима, што има за последицу да се на жене примењују сложени заштитни прописи.

32. Комитет тражи да држава чланица користи Конвенцију као оквир људских права и да примењује свеобухватни приступ ради измене и укидања системске, индиректне дискриминације жена у запошљавању, уз подршку привремених специјалних мера у складу са чланом 4, став 1 Конвенције и Општом препоруком Комитета број 25. Комитет захтева да држава уговорница обезбеди програме обуке и преквалификације незапослених жена укључујући и маргинализоване групе жена, кредите за предузетнице и оне које желе да покрену сопствену фирму, као и социјална давања за жене које раде као неплаћени помажући чланови у домаћинству. Комитет даље захтева да држава уговорница повећа капацитете за остваривање прихода, нарочито за жене које самостално воде домаћинство или за жене из

руралних подручја. Комитет такође тражи да држава уговорница ревидира заштитно радно законодавство, у смислу елиминисања одредби којима се одржава стварна неједнакост жена.

33. Примећујући да су усвојени нови закони о здравственој заштити и осигурању покретања реформи у оквиру система здравствене заштите и обезбеђивања права жена на здравствену заштиту и услуге, Комитет изражава забринутост због ограниченог приступа жена одговарајућим здравственим услугама, посебно жена из руралних подручја и Ромкиња, укључујући приступ информацијама и саветовању о планирању породице. Поред тога, Комитет је забринут што се абортус користи као начин планирања породице. Такође Комитет забрињава недостатак ажурираних података и информација, разврстаних по полу о раширености ХИВ/АИДС код жена и девојчица.

34. Комитет препоручује да држава уговорница настави да предузима мере како би се унапредила доступност услуга здравствене заштите женама током читавог њиховог животног циклуса и у свим подручјима у земљи. Такође, позива државу уговорницу да повећа напоре да се побољша доступност услуга у вези са сексуалним и репродуктивним здрављем, као и да информације о планирању породице буду што доступније, те да се у ту сврху обезбеде средства и прати стваран приступ жена тим услугама. Комитет препоручује да информације о планирању породице буду широко доступне те да се у ту сврху обезбеде средства и прати стваран приступ жена тим услугама. Комитет препоручује да информације о планирању породице буду широко доступне, а да едукација о репродуктивном здрављу буде намењена девојчицама и дечацима, при чему би посебну пажњу требало посветити превенцији преурањене трудноће и контроли сексуално преносивих болести и ХИВ-АИДС-а. Комитет захтева од државе уговорнице да у следећи извештај унесе детаљне информације о напорима које је уложила да би обезбедила женама да буду приступачније здравствене услуге, укључујући планирање породице, као и информације о трендовима током времена. Такође, Комитет захтева да се у унесу и подаци и зспостављеним механизмима за праћење и евалуацију стратегија у области здравља.

35. Комитет изражава забринутост због постојања преурањених бракова у држави уговорници, посебно међу ромском популацијом. Комитет са жаљењем констатује да је дато мало информација о новом Породичном закону и његовом спровођењу.

36. Комитет подстиче Државу чланицу да примењује минималне године живота за склапање брака, а то је 18 година, и да предузме мере за подизање свести широм земље о негативним утицајима које рани брак има на уживање људских права код жена, посебно права на здравље и образовање.

37. Комитет констатује да извештај не садржи довољно информација и статистичких података о посебно угроженим групама жена, укључујући жене са села, Ромкиње, жене које нису уведене у евиденцију грађана, нити имају личне исправе, жене инвалиде, избеглице и интерно расељене, које су често жртве вишеструке дискриминације.

38. Комитет тражи од државе уговорнице да, у свом следећем извештају, пружи свобухватну слику фактичког стања ових рањивих група жена у свим областима обухваћеним Конвенцијом, као и слику државне политике и програма усмерених ка елиминацији дискриминације у односу на њих.

39. Комитет позива државу уговорницу да сарађује са локалним властима у даљим активностима у вези са закључним коментарима Комитета, као и у припреми будућих

периодичних извештаја у складу са чланом 18. Конвенције. Комитет, такође препоручује да треба одржавати сталне и систематске консултације са бројним женским невладиним организацијама о свим питањима која се тичу унапређења родне једнакости, укључујући и даље активности подстакнуте закључним коментарима Комитета и припрему будућих извештаја.

40. Комитет подстиче државу уговорницу да, у најкраћем могућем року, прихвати измену члана 20, став 1, Конвенције који се односи на динамику заседања Комитета.

41. Комитет подстиче државу уговорницу да приликом спровођења својих обавеза предвиђених Конвенцијом настави да користи Пекиншку декларацију и Платформу за деловање, које додатно афирмишу одредбе Конвенције и тражи од државе уговорнице да информације с тим у вези уврсти у свој следећи периодични извештај.

42. Комитет наглашава да је неопходно потпуно и делотворно спровођење Конвенције како би се остварили Миленијумски циљеви развоја. Такође, Комитет позива да се родна перспектива интегрише и да се одредбе Конвенције јасно огледају у свим напорима ради достизања тих циљева, а од државе уговорнице тражи да информације с тим у вези уврсти у свој следећи периодични извештај.

43. Комитет истиче да поштовање седам главних међународних инструмената за остваривање људских права¹ омогућује женама уживање њихових људских права и основних слобода у свим сферама живота. Комитет, стога подстиче Владу Републике Србије да размотри ратификовање споразума којима још није приступила, конкретно Међународне конвенције о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица.

44. Комитет тражи широку дистрибуцију ових закључних коментара у Републици Србији да би се грађани, укључујући државне званичнике, политичаре, посланике и организације за заштиту женских и људских права обаестили о корацима који су предузети да би се обезбедила правна (*de jure*) и стварна (*de facto*) равноправност жена, као и о даљим корацима које би требало предузети у том смислу. Комитет захтева од државе уговорнице да настави да дистрибуира Конвенцију, Опциони протокол, Опште препоруке Комитета, Пекиншку декларацију и Платформу за деловање и закључке двадесет трећег специјалног заседања Генералне скупштине, под називом "Жене 2000. године: родна једнакост, развој и мир за двадесет први век".

45. Комитет тражи од државе уговорнице да реагује на забринутост изражена у овим закључним коментарима у свом следећем периодичном извештају на основу члана 18 Конвенције. Комитет позива државу уговорницу да поднесе свој други периодични извештај, чији је рок за подношење био април 2006. године, и свој трећи периодични извештај, чији је рок за подношење април 2010. године, у виду комбинованог извештаја 2010. године.

¹ Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације, Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена, Конвенција притов мучења и других окрутних, нечовечних и понижавајућих поступака или казни, Конвенција о правима детета и Међународна конвенција о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица.